

Architekt

Máme luxusné domy, ale chýba nám spoločný priestor na život

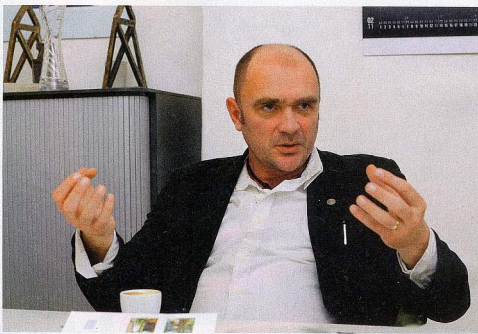
Budovy, ulice, obchodné centrá, to všetko je naša každodenná realita, pred ktorou nemôžeme ujsť, a predsa o nej nič nevieme. Na školách nás učia o literatúre, hudbe aj základy výtvarného umenia, ale o architektúre sa priemerný žiak nedozvie nič. Tohtoročný laureát ceny Kristáľové krídlo za architektúru vysvetľuje, prečo naše mestá vyzrajú ako prehustené betónové džungle, ako máme vnímať a posudzovať domy okolo nás, ako i to, že neexistujú kritériá dobrého vkusu. **S VIKTOROM ŠÁBIKOM (42) sa zhovára Eva MIHOČKOVÁ.**

V aktuálnom rebríčku úspešnosti absolventov vysokých škôl na Slovensku skončili na prvom mieste architekti. Naozaj si hľadajú uplatnenie tak ľahko?

Neviem to celkom posúdiť, pretože nie som v kontakte so štatistikami. Viem však, že prevláda mýtus o tom, ako úžasne sú architekti platení a aká je to z tohto hľadiska skvelá práca. Keď môj rakúski kolegovia vidia projekty, ktoré som už realizoval, predpokladajú, že prídem minimálne súkromným lietadlom. Architekti na Slovensku zarábajú zhruba tretinu toho, čo ich kolegovia v zahraničí. Na kvantum práce, ktorú nás ateliér robí, by som potreboval aspoň pätnásť ľudí a mám ich iba päť. Ale je to krásna práca a pre mňa je bytostnou záležitosťou.

Akú veľkú slobodu má dnes architekt pri tvorbe?

Je to ťažké a vždy to závisí od toho, koľko si vydobýje. Ale treba si uvedomiť, že architektúra nie je voľné umenie a nesie obrovskú zodpovednosť. Architekt priamo vytvára životné prostredie celých generácií, nemôže si robiť niečo sám pre seba. Pracuje s cudzími peniazmi na verej-

Viktor Šabik: Nemyslí si, že ľudia nemajú radi súčasnosť architektúry. Občas len potrebujú viac času, aby si zvykli.

nom priestore, ktorý formuje pre iných ľudí. Architektúra vystihuje súčasnosť - kde sa nachádzame, kam kráčame a kto sme.

Čo vás pri práci najviac obmedzuje? Peniaze, vkus klienta alebo technologické možnosti?

Najväčšie obmedzenie architektka je jeho vlastná neschopnosť komunikovať so zadávateľom, vnímať jeho potreby a predstavy. Peniaze sú, samozrejme, vždy problém, ale nie neprekonateľný. Všetky moje projekty sa dajú označiť za nízkokladové. Zrealizovali sme športovú halu, ktorá stála o sto miliónov menej ako tá v Poprade. A vkus ľudí by som nepodceňoval. Doba sa mení a klienti už začínajú byť schopní vidieť pridanú architektonickú hodnotu domu, takže sa dá robiť kvalitná tvorba aj mimo Bratislavu. Tvrdenia, že ľudia nechcú moderné stavby, sú už mýtus.

Neuverovali by naše ulice a mestá inak, ak by mali architekti úplne voľnú ruku?

To by určite nebolo dobré, nejaké hranice sú nutné, inak by architekt mohol úplne uletieť. Ak má niekto veľa peňazí, žiadať kontrolu a môže robiť, čo chce, spravídla to dopadne zle.

Myslela som skôr na to, že moderné mestské štvrte a sídliská by možno boli menej zahustené.

Určite by skôr vznikol kvalitný verejný priestor, ktorým je v meste kľúčový, kde sa ľudia môžu stretávať a spoločne prežívať svoje osudy. To sú promenády, ihriská, kaviarne, čo u nás chýba. Vyrastá tu mnoho štvrtí, ktoré pôsobia skôr ako getá luxusu. Nemáte tam ani len chodník, iba prízjzdovú cestu pre autá. Každý meter je maximálne vyťaženy, pretože sú to peniaze, a chýba spoločný priestor, malé námestie so stromami, s lavička-

mi, miestnou pekárnou, kde si kúpite čerstvý chlieb a prehodíte pár slov so susedom. To je predsa kvalita života.

Čím to je?

Za všetkým sú peniaze. Keď má nejaký pozemok a stavba obrovskú hodnotu a stretáva sa tam veľa obchodných záujmov, vzniká nesmierny tlak, ktorý sa nedá zvládnuť.

Nie je problém aj v tom, že mestskí architekti majú minimálny vplyv?

Mestský architekt u nás nerozhoduje o ničom. Všetko majú v rukách miestni poslanci. On môžu namietat, vznášať pripomienky, ale keď zastupiteľstvo rozhodne inak, tak si nepomôže.

Funguje to tak aj v zahraničí?

Určite nie. Vo Viedni sa môže-te pustiť do nejakej staviteľskej

činnosti až po tom, ako ste si nastudovali tristo strán prísnych pravidiel a predpisov. Ak niečo z toho porušíte, nepoložíte ani tehlu a zaplatíte takú obrovskú pokutu, že sa vám to skrátka neoplatí. Majú to rozpracované do detailov - výška zástavby, uličná čiara, kde môže byť balkón, kde musí byť prechod... U nás je to

jomná spolupráca priniesť veľa pozitívneho.

Sú nejaké developérske projekty, ktoré sa vám páčia?

Eurovea v Bratislave. Konečne niekto dokázal vytvoriť užitočný verejný priestor na úkor vlastného zisku a Bratislava skutočne získala tvár mesta na

Ale to nestačí. Budova musí mať nejaké poslanstvo, obsah, musí sa v nej niečo diať. Inak je ako krásna, ale prázdna žena. Zmyslom toho všetkého je len nakupovanie. Ale to je zúfalo málo. Radšej si pôjdem nakúpiť do centra mesta, kde cítim jeho vôňu, rytmus, kde sa odohrávajú ľudské osudy.

nech tam chalani hrajú futbal, to je život!

Je vkus Slovákov v architektúre niečím špecifický?

Sú veľmi konzervatívni a zároven dosť hraví. Napríklad Cheese House a jeho syrovový fasádový by sa mi nikdy nepodarilo postaviť v Česku. V Nitre to vyšlo, ale nebolo to jednoduché. Pamiatkový úrad trval na tom, že fasáda musí byť pravouhlá, v čom sa zasa ukazuje naša konzervatívnosť. Ale zároveň sa radi hráme, sme uvoľnenejší a náchylnejší experimentovať. Aj investor Cheese Housu prišiel s konzervatívnou predstavou domu, kde budú okná a dvere ukončené oblúkmi. My sme ho dokázali presvedčiť, že to nie je dobrý nápad, a skončili sme pri hravej fasáde s okruhými diarami ako ementál.

Nie sú práve oblúky a mäkkie tvary to, čo ľuďom chýba na súčasnej architektúre?

Vôbec nie. Veď architektúra, v ktorej sa uplatňujú mäkké tvary, je súčasťou slovníka súčasnej architektúry. Navýše, človeku sa nežíje dobre v oblúku a je to veľmi drahé. Skúste umiestniť do obľeb miestnosti skriňu. Ale všetko je dialóg.

Po revolúcii tu vyrástli gýčové zámočky v štýle podnikateľského baroka. Máme už toto obdobie za sebou?

Bohužiaľ, nie, ale takéto stavby nájdate všade na svete, rovnako ako katalógové domy. Teraz som sa vrátil z portugalského Porta a videl som tam rovnaký podnikateľský barok ako na Slovensku. U nás je to viac viditeľné, pretože to prišlo náhle a neboli sme na to zvyknutí.

Existujú vôbec objektívne meradlá dobrého a zlého vkusu?

Nie, to sa nedá. Máme problém definovať aj gýč. Je to podobné ako v umení - môžete sa pohybovať len v kategórii „páči - nepáči“. Robiť súdy je veľmi ťažké. Teraz som dostal anketové otázky, aby som napísal tri najkrásnejšie a tri najškaredšie stavby. Som z toho bezradný. Do negatívnej kategórie som už zaradil podnikateľský barok ako niečo hrôzné, ale preto, to neviem ▶

Foto: NORBERT GROSZ

Cheese House: Syrový dom v Nitre bol nominovaný na cenu CE.ZAAR a Piranesi Award 2009.

Viktor Šabík:

„Budova musí mať nejaké poslanstvo, obsah, musí sa v nej niečo diať. Inak je ako krásna, ale prázdna žena.“

často len komédia. Keď sme stavali v Nitre Cheese House, tak sme museli rešpektovať maximálnu výšku budov na ulici, aby sme nezakryli výhľad na hrad. Dnes tam už nájdete aj budovy, ktorých investori si takéto starosti nerobili a pokojne ich potiahli vyššie.

Mnoho ľudí nadáva na developérov a vníma ich ako škodníky. Vy tiež?

Nie, vôbec nie. V mnohých smeroch sú veľmi užitoční a ak sa architekti nedajú a dokážu si vynútiť rešpekt, môže ich vzá-

rieke. Vybudované nábrežie má skvelú atmosféru, aj keď k samotným budovám mám výhrady. To nie je architektúra, iba peniaz.

Ako inak by mali vyzerať?

Stavba musí mať nejaký výraz. Je tam zaujímavá budova v tvare vajca, ale neviem, prečo je práve tam, kde je, a aký je jej zmysel. Zdá sa mi to zbytočné, drahé. Čo je za fasádou - odohráva sa tam niečo, čo má náboj?

Je to celkom pekné, možno išlo práve o estetiku.

Čo by malo byť tým obsahom?

Život. To nákupné centrum je sterilné, človek sa tam necíti dobre. Promenáda vonku pri rieke je krásna. Sadnete si do kaviarne, sledujete ľudí, plynúcu vodu, príbehy. Ale vnútri sa to večer vyprázdi a je koniec, je to len mŕtva škrupina.

To máme rezignovať na stavbu administratívno-obchodných centier?

Určite nie, ale preto majú byť na nábreží? Preto tam neumiestniť parlament, knižnicu? Je tam síce divadlo, ale preto tam namiesto obchodov nebyvajú herci, orchester, preto tam nie je galéria? Mňa uráža, že musím chodiť za kultúrou do Viedne. Umelec mážu vystavovať iba v malých súkromných galériách. Kancelárske priestory a luxusné apartmány za sto miliónov vám atmosféru nevytvoria. Nech sú tam byty pre normálnych ľudí,

definovať. Ale aj tým ľuďom to pomaly dochádza a utekajú z gýčových domov. Keď je priveľa šlahačky, tak sa vám zákonite preje. Zároveň väčšinou použili nekvalitné materiály a je to zbytočne veľké. Ľudia majú pocit, že keď už je niečo drahé, nech to má aj patričnú rozlohu. Ale to je veľká chyba! Mal som klientov, ktorí chceli kúchiňu osem krát desať metrov. Tak som im musel vysvetľovať, že tam predsa nechcú behať v korčuľach, že je to nepraktické. Ľudia mali po revolúcii potrebu odísť z malých bytov a niečo si dokázať. Teraz to už majú za sebou a mnohí prehodnocujú svoju voľbu.

Ak nevieme pomenovať kritériá dobrého vkusu, vľome povedať, aká stavba je dobrá?

To vieme. Objektívne kritériá pri takomto hodnotení sú mierka, funkčnosť a použitý materiál. Či je výsledok pekný, alebo škaredý, je veľmi individuálne a závisí to od výslednej symbiózy všetkých spomenutých prvkov.

Ako majú z tohto hľadiska ľudia vnímať a hodnotiť architektúru? Čo si majú všimnúť?

Či je priateľská, to je veľmi dôležité. Sú stavby, ktoré sa majú tváriť prisne a nedostupne ako väznice alebo súdy. Ale inak je pri hodnotení domu dôležité, či má šarm, charakter. Detaily sú druhotné, podstatné je, či vás pozývajú dovnútra, či rešpektuje okolie, či boli pri jeho stavbe použité miestne materiály a či vychádza v ústrety svojim obyvateľom.

Čo sa týka materiálov, súčasná architektúra využíva najmä sklo, betón a oceľ, ktoré pôsobia dosť chladne. Je možné, že sa tvorbou ešte vráti k tradičným materiálom?

Určite áno. Aj témou tohto ročného Bienále architektúry v Benátkach bola recyklácia a návrat k pôvodným materiálom. Je to veľmi zaujímavá téma, ktorá má budúcnosť a ja s ňou rád pracujem. Ak chceme postaviť poriadny rodinný dom, nie je nad tehu. Pri materiáloch je však kľúčové najmä to, ako ich pospájate, aké

vám potom poskytujú priehľad a možnosti.

Môžeme sa dočkať tradičných materiálov už v meste?

Samozrejme, sú aj drevené obytné budovy. V Nemecku stavajú hlinené domy, ktoré majú aj štyri poschodia, a pokojne aj v centre mesta. Drevené domy majú obrovskú budúcnosť, sú recyklovateľné, dajú sa rozobrať a odnieť. To s betónovým nákupným centrom nedokázate.

Za významné architektonické diela sa považujú často stavby, ktoré sú pre laikov rozporuplné. Napríklad v Bratislave je to tržnica na Trnavskom mýte alebo obchodný dom s hotelom Kyjev na Kamennom námestí. Mäloko by vám však asi povedal, že sa mu páčia. Čím to je?

Napadol mi jeden vtip. Stojí skupinka japonských turistov pri Manderláku a sprievodca im vysvetľuje, že je to prvý japonský dom v Bratislave, a zrazu sa prirúti rogalu a napáli si to rovnou do tej budovy. Sprievodca si to nevšimá a pokračuje vo výklade, aký má Manderlák veľký význam pre slovenskú architektúru, a zrazu priletí ďalší rogalista a tiež vrazí priamo do vežiaka. Japonci sú celí zmätení a sprievodca len poznamená - „chudobná krajina, chudobní teroristi“. Manderlák má skutočne historický význam a rovnakú hodnotu má aj hotel Kyjev s obchodným domom. Treba ich vnímať v kontexte doby a na vtedajšie pomery to boli skutočne historicky progresívne budovy. Použil sa veľmi káľný slovenský kameň, veľmi dôkladne vyberaný a privezený. Nie je to ziadna sériová výroba, ale úplný originál.

Vám sa tie stavby páčia?

Áno, páčia sa mi. Vytvorili krásny verejný priestor.

Nie je to len o tom, že ako odborník oceňujete príbeh a nevímate to ako bežný človek?

Každý to vníma inak, to sme zasa pri vkuse. U nás hlavne chýba verejná debata o tom, čo vôbec je architektúra. Hovorí sa o nej len vtedy, keď je nejaký škandál, niekto niečo pokazí, niečo spadne. Ale keď je niečo kvalitné a mali by sme sa naučiť

vnímať to, tak si to nevšimáme. Fungujeme len v mantineloch áno - nie. Ale realita je farebná.

Takže je chyba dívať sa na ten obchodný dom z hľadiska estetiky?

Najväčšou chybou stavby je jej okolie. Keby bolo dobre vyriešené, úplne inak by ste vnímali aj samotnú budovu. Sme chudobná krajina, pretože sme rezignovali na verejný priestor, diskusiu, kultúru diskurzu.

Keby tam boli drevené móla a tráva, kde môžu ľudia sedieť pod stromami, tak by to hneď inak vyzeralo. Veď riešenie priestoru, ako sa ťahá hore na Námestie SNP, je vynikajúce. Preto by sme stavbu mali hneď celú odmietnuť a postaviť tam niečo dojemnejšie?

Prečo sa nám tak veľmi páčia dojemné historické štvrte a moderné budovy prijímame s nevoľou?

Nemyslím si, že je to tak. Mám rád spojenie starého a nového. Keď sa dobre odhadne mierka a budova zapadne do starej zástavby, je to super.

Keď sa stavali v Bratislave nové administratívne budovy zo skla proti historickému Prezidentskému palácu, zbudilo to vlnu nevoľu.

To je v poriadku, my sme sa tiež zúčastnili na súťaži o realizáciu. Je to veľký priestor, aj palác je rozľahlý, chcelo to patríčne veľké gesto. O pár rokov to ľudia budú brať úplne inak. Keď stavali Eiffelovu vežu v Paríži, väčšina verejnosti bola proti. Dnes je to ich národný symbol. Ľudia sú vo všeobecnosti konzervatívni a keby sme sa tomu poddávali, nikdy by nevzniklo nič nové. Treba mať odvahu posúvať sa dopredu, neprispôbovať sa vo veľkom vkusu väčšiny a zároveň nedomietať úplne všetko, čo tu doteraz bolo. Pre Európu je takýto postup typický. Aj Paríž bol kedysi stredovekým mestom s úzkymi, krivoľakými uličkami, až sa v osemdesiatom storočí rozhodli, že ho prebudujú a postavili si mesto s veľkými bulvármi. Späť do minulosti nikam nevedie. Keď sa dnes ako architekt snažíte v centre mesta zrekonštruovať dom, pamiatkari vám robia

neskutočné problémy a nemôžete ani posunúť stenu, čo je úplný nezmysel.

Snažia sa len zachovať kultúrne pamiatky mesta, nie?

My nechceme nič zničiť. Ale treba rešpektovať, že sa ani tak ešte má niekto žiť, má logicky iné požiadavky na členenie priestoru a svetlo ako v stredoveku. Malé okná dejmski nestavali preto, lebo boli dojemné, ale preto, lebo šetrili energiu.

Ale keď zväčšíte okná, úplne zničíte pôvodnú fasádu a zostane len na fotkách. Nie je to škoda?

Fasáda nie je život. V zahraničí majú takú cit k pamiatkam, že z nich nechajú iba prednú stenu a všetko ostatné vyzdujú a postavajú nanovo.

Chráňte prírodu, ohrozené druhý a nemáme chrániť aj architektúru ako súčasť kultúrneho dedičstva?

Samozrejme, že ju treba chrániť, ale nie ortodoxne. Načo nám bude opravený dom, keď v ňom nebudie život a zostane mŕtvý? Pozrite sa, ako to dopadlo v Banskej Štiavnici. Historické centrum je takmer vyľudnené a pamiatkari vám nedovolia čokoľvek zmeniť, aby ste domy zrekonštruovali a vrátili do nich obyvateľov a život. Treba dosiahnuť nejaký kompromis, spájať staré a nové, pravda je vždy niekde uprostred.

Nie je problém v tom, že architektúra nie je súčasťou všeobecnej vzdelania?

To je určite veľký problém. Chýba nielen v školských osnovách, ale nevinná sa ako súčasť všeobecnej kultúry. Často je ponížená na obyčajný biznis. Na začiatku sme hovorili o uplatnení absolventov architektúry. Lenže koľko z nich si nájde prácu, kde aj reálne pôsobia ako architekti? Mnohí navrhujú len nejaké administratívne škatule alebo predávajú stoličky či stavebný materiál. Ich vzdelanie im otvára dvere na mnohé pozície - môžu pracovať pre stavebné firmy, developerov, predajcov čokoľvek z oblasti stavebníctva. Ak skutočne architektúra sa venuje možno desať percent absolventov. ■